

Fina Masdéu Abril

Presidenta de la secció de Llengua i Literatura del Centre de Lectura de Reus

PRÒLEG

Durant el mes de març de 2012¹ –any en què es commemorava, amb pocs dies de diferència, el 90è aniversari del seu naixement i el 40è de la seva mort– el Centre de Lectura de Reus ha volgut retre un homenatge al poeta i intel·lectual Gabriel Ferrater i Soler, nascut a Reus el 20 de maig de 1922.

Potser en aquest context el terme homenatge no és el més escaient, ni el més exacte: la intenció de l'entitat anava més enllà del convencional reconeixement públic i, en realitat, es tractava de situar durant uns dies, a primera plana i a l'abast dels seus conciutadans –i de qui s'hi volgués afegir–, una personalitat de gran influència entre els sectors intel·lectuals contemporanis de la segona meitat del segle xx ençà. Perquè si Gabriel Ferrater té el seu estatus més que reconegut en el món acadèmic i especialitzat –d'acord amb el criteri indiscutible que és autor d'una obra de plena actualitat que ha esdevingut referent per a molts estudiosos de la llengua i la literatura catalanes i per a un gran nombre de poetes–, també és cert que encara cal impulsar-ne la coneixença més enllà d'aquests cercles cultes i compartimentats. En definitiva, hi havia la voluntat d'acostar Ferrater al seu poble; i el Centre de Lectura ho ha sabut fer, seguint la línia marcada des de la seva fundació –el 1859–, quan s'erigia en ateneu popular, en una institució concebuda per apropar la cultura a les classes treballadores facilitant-los la lectura i el saber.

Joan Fuster diu que «l'única manera d'entendre un pròleg és llegir-lo després del llibre»². Té raó: no cal continuar llegint aquest escrit.

1 Concretament, del 12 al 17 de març; excepte l'exposició, que s'inaugurà el 2 de març i es clausurà el 2 d'abril.

2 FUSTER, Joan (2000). *Aforismes*, Alzira: Bromera (pàg. 146).

Els textos que el segueixen tenen prou categoria *per se* i, doncs, poden prescindir d'aquesta introducció del tot complementària –per tant, susceptible de ser llegida posteriorment– però no indispensable. Tanmateix, és de llei presentar les persones que han col·laborat amb les seves conferències i xerrades –aplegades en aquest volum– a aconseguir l'objectiu que s'havia proposat el Centre de Lectura: reunir els reusencs –i els amics visitants– al voltant de la figura, tan polièdrica, de Gabriel Ferrater. I és en l'accepció de situar una obra –en aquest cas un conjunt d'articles de diferents registres i tipologies– en un context i en unes circumstàncies determinades que té justificació aquest pròleg.

Així doncs, es projectà un seminari³, partint de la base que, per aconseguir l'objectiu d'apropar Ferrater i els seus compatricis no n'hi havia prou amb organitzar una sèrie de parlaments al voltant de la seva obra i llegir una selecció dels seus poemes. Calia impregnar de Ferrater el Centre de Lectura –és a dir, fer que ens vingués a trobar i que l'hi trobéssim– i es va muntar una exposició bibliogràfica, per descomptat, però també amb tocs biogràfics en la mesura que el material que hi havia a l'abast ho permeté: les portes de l'ateneu rebien socis i visitants amb versos extrets del poema «Cançó del gosar poder» i una fotografia de Gabriel Ferrater de mida natural els donava la benvinguda al vestíbul. Pujant les escales, sota el bust del filantrop i mecenes Evarist Fàbregas, el magnífic poema «In memoriam» i, flanquejant les escales que porten a la biblioteca i a la sala d'actes, reproduccions de fotografies personals –amb la família, amb amitats– i de diversos cartells d'homenatges anteriors.

El gruix de la mostra el formaven diverses vitrines amb l'obra de Ferrater –lingüística, traducció, poesia, la novel·la, crítica...– amb més fotografies i uns quants documents particulars⁴ –entre els quals les qualificacions obtingudes en diferents cursos acadèmics– i, també, textos i material audiovisual sobre l'autor. Com a colofó, a la sala de converses –que des del 20 d'abril d'enguany rep el nom de sala Ramon Amigó i Anglès, en homenatge al recentment traspassat toponimista reusenc– s'exhibien sis quadres pintats per Ferrater entre finals de la dècada de 1940 i principis de la següent, al mas del Picarany –el mateix lloc on

3 El pes de l'organització del qual recaigué en la Secció de Llengua i Literatura i en l'Escola de Lletres de la Biblioteca del CdL.

4 Material cedit pel metge i dramaturg reusenc Ramon Gomis; també Xavier Amorós hi aportà un parell de fotografies.

va començar a escriure els poemes—, cedits per l'institut de secundària Gabriel Ferrater i Soler, que n'és dipositari des de fa més de deu anys. Acompanyant-los, hi havia el retrat del poeta, pintat pel seu amic Josep M. de Martín, que l'ajuntament de Reus té a la sala de fills il·lustres.

Seguint amb el criteri exposat, les sessions del seminari no havien de tenir un caire exclusivament academicista sinó que havien de projectar diferents facetes de l'homenatjat —per això la diversa vinculació dels conferenciants amb Ferrater. Cada sessió es cloïa amb un muntatge realitzat a partir de textos de l'autor —poesia i prosa— interpretats des de propostes artístiques varies: dansa, lectura, música i textos dramatitzats⁵.

I, per acabar d'equilibrar la balança dels diferents vessants de difusió de Gabriel Ferrater, es va dissenyar una ruta literària, concebuda amb una intenció divulgativa, que es planteja en dues parts: la primera comença al vestíbul del Centre de Lectura i recorre diversos indrets del centre de la ciutat: el Mercadal, la casa natal de Gabriel Ferrater, la casa on va viure, la Plaça de Prim... i torna al Centre, on es desenvolupa la segona part, de caràcter virtual, a la sala d'actes, amb suport TIC —reproducció de diapositives amb imatges del Picarany, dels seus quadres i dibuixos, de fotografies familiars i d'altres indrets i objectes vinculats amb GF. Els textos seleccionats són sobretot poemes però també hi ha fragments de prosa —cartes, entrevistes i crítica⁶.

Centrant-nos ja en les conferències que justifiquen el present volum de les Edicions del Centre de Lectura, la lliçó inaugural va anar a càrrec de Jordi Julià (Sant Celoni, 1972), doctor en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada i professor agregat a la Universitat Autònoma de Barcelona. Poeta i assagista, és autor d'un ampli ventall de títols —que han merescut destacats guardons nacionals i internacionals— dels quals ens interessa destacar els dedicats a l'anàlisi de l'obra de GF: *La crítica de Gabriel Ferrater* (2004), *El poeta sense qualitats* (2004) i *L'art imaginatiu* (2007). La conferència, titulada *Les «lliçons» poètiques de Gabriel Ferrater*, va incidir en una sèrie de detalls i precisions sobre la poesia ferrateriana, amb un to rigorós i alhora divulgatiu i amè.

5 Per aquest ordre, i de dilluns a dijous correlativament: *Més lluny que estimar-te* (dansa i poesia, Escola de Dansa del CdL), *Lectura de poemes de Gabriel Ferrater* (Col·lectiu En Veu Alta), *Absències* (música i veu, amb textos de Rosa Leveroni i Gabriel Ferrater, a càrrec de M. Ferré, L. Rodríguez i À. Gutiérrez), i *Paraules Ferrater* (lectura dramatitzada, a càrrec de R. Mateu i R. Balasch).

6 Aquesta ruta s'efectuà el matí del dissabte 17 de març; dura aproximadament un parell d'hores i hi ha la intenció de consolidar-la i, doncs, realitzar-la periòdicament.

La segona sessió comptà amb la presència de Xavier Amorós i Solà (Reus, 1923), poeta –premi Carles Riba 1964 amb el volum *Qui enganya, para–*, articulista i cronista reusenc –són de referència cabdal les seves memòries, aplegades a l’obra completa–, que va conèixer de ben a prop Gabriel Ferrater a través del germà d’aquest, Joan, de qui era company de curs. Partint del títol *El Ferrater i els Ferraté de Reus*, Amorós evocà un reguitzell de vivències i d’anècdotes de la família Ferraté/Ferrater. El seu monòleg, destre, afable i subtil, va ser reblat amb oportunes pinzellades iròniques.

L’endemà hi hagué la intervenció d’un estudiós de la biografia i les activitats intel·lectuals de Gabriel Ferrater: Ramon Gomis (Reus, 1946), metge endocrinòleg i escriptor –de teatre sobretot, però també de prosa de no ficció–; autor, entre altres títols, del llibre *El Gabriel Ferrater de Reus* (1988), fruit d’una minuciosa tasca de recollida de documents i d’altres materials relacionats amb l’intel·lectual reusenc. Aquesta informació obtinguda de primera mà, i per això tan interessant i atractiva, és la que exposà a la seva conferència *Gabriel Ferrater i els temps difícils*.

El dijous fou el torn de Josep Murgades (Reus 1951), doctor en Filologia Catalana, catedràtic de Literatura Catalana Contemporània a la Universitat de Barcelona, historiador de la literatura, traductor i un dels fundadors –el 1974– de la revista *Els Marges*. Murgades fou alumne de Gabriel Ferrater a les classes de crítica literària que va impartir a la Universitat Autònoma quan tenia la seva seu provisional al monestir de Sant Cugat del Vallès i, partint d’aquesta circumstància acadèmica, a la conferència *El meu Gabriel Ferrater* desgranà un seguit de records i de reflexions, amb l’eloqüència sàvia, lúcida i punyent que el caracteritza.

La darrera sessió del seminari es va dedicar a una producció audiovisual ideada i realitzada per Enric Juste: *Metrònom Ferrater* (Bellveure, 2009). Va ser el mateix Juste (1976), llicenciat en Comunicació audiovisual per la UAB, qui presentà el material abans de la projecció i n’explicà les vicissituds d’elaboració i muntatge, en què invertí gairebé tres anys; digué que *Metrònom* és un document que té l’objectiu de «mostrar una imatge completa i equànime del poeta, lingüista, traductor, crític d’art i literatura i professor universitari, Gabriel Ferrater»⁷.

7 Atès que la sessió se centrava en la projecció del documental, no incloem en aquest volum les paraules de presentació que en féu el seu autor, si bé en volem destacar l’interès de les dades que n’aportà sobre el procés de creació, muntatge i posterior distribució i recepció. *Metrònom Ferrater* es troba en diverses videoteques; també n’hi ha molta informació a <http://metronomferrater.blogspot.com.es/> (18-07-2012).

Reproduïm a més la presentació que precedí la lectura de poemes de Gabriel Ferrater per part del Col·lectiu En Veu Alta i que va anar a càrrec de Fina Masdéu (Reus, 1958) –filòloga, catedràtica d’ensenyament secundari, estudiosa de l’obra de diversos autors locals i presidenta de la Secció de Llengua i Literatura del CdL–, la qual aportà una informació global sobre la biografia de Ferrater i una visió panoràmica de la seva obra, tot incidint en la poesia i, més detalladament, en els poemes que serien llegits a continuació: «Poema inacabat» (tres fragments), «Faula primera», «Faula segona» i «In memoriam».

Hem deixat per al final la justificació del nom del seminari, «Gabriel Ferrater: gosar poder». Els motius de l’elecció foren uns quants: en primer lloc, es tractava de no caure en el ja tòpic «in memoriam»; en segon lloc, la perífrasi gosar poder aporta un valor morfològic –«un exercici sobre els verbs modals catalans»⁸– i alhora semàntic –atrevir-se a–, aspectes lingüístics ambdós que han estat tema d’estudi per part de Ferrater; en tercer lloc, «Cançó del gosar poder» és un poema peculiar, rotund –com molts altres seus, de fet– i, finalment i definitiva, es tracta del poema que Ferrater va recitar amb contundència i convicció al I Festival Popular de Poesia Catalana al Gran Price (Barcelona, 25 d’abril de 1970). Per tot això, el programa de mà i el cartell⁹ repetien ara i adés, com un lema, com un talismà: «gosar poder», amb lletres blanques i vermelles, intenses, impactants, com el seu autor.

Per acabar, cal deixar constància que tot plegat hauria estat impossible sense la implicació i el suport d’una sèrie de gent i d’entitats que col·laboraren generosament, amb fermesa i efectivitat, tant en l’aspecte organitzatiu com en el metodològic, l’executiu i l’econòmic. El Centre de Lectura va gosar poder i Gabriel Ferrater se’ns va apropar.

8 Paraules textuais de Gabriel Ferrater a «Nota»: *Les dones i els dies* (2010), Barcelona: Edicions 62 (pàg. 11).

9 Dissenyats, com tota la part gràfica del seminari, per Àurea Bellera, de la secció d’Art del Centre de Lectura.